

Vannak-e szófajok a kínai nyelvben?¹

0. Amióta Európában megismerték a kínai nyelvet, azóta a nyelvész-sinológusoknak is, a szófajt kutató általános nyelvészeknek is szinte állandóan központi kérdése volt, s többé-kevésbé az is maradt mindmáig, hogy *vannak-e* egyáltalán szófajok a kínaiban, és ha vannak, *hogyan* ragadhatjuk meg azokat.² Az egyre sikeresebb eredmények nemcsak a kínai nyelv mind pontosabb leírását és működésének mind kielégítőbb magyarázatát teszik lehetővé, hanem a kínaival — legalábbis tipológiailag — rokon délkelet-ázsiai nyelvek kutatásához is nagy segítséget nyújtanak. Ezen túlmenően az általános nyelvészetre is hatással vannak ezek a vizsgálatok, amennyiben arra készítetnek, hogy még általánosabban — azaz még inkább a lényegre tapintva — értelmezzék és határozzák meg a szófaj fogalmát, a szófaji osztályozás alapjait, s egyáltalán a szófaj helyét a grammatikában.

A dolgozat lényegében két részből áll. Először megkísérli kritikailag bemutatni az alapvető felfogások *reprezentáns képviselőinek* gondolatmenetét, érvelését s következtetéseit. Bizonyos értelemben teljességre törekszik ez az ismertetés: (1) megpróbálja felsorakoztatni azt a nyelvi tényanyagot, aminek alapján egyes kutatók állíthatták, mások cáfolhatták a szófaj meglétét a kínai nyelvben; (2) bemutatja azokat a szempontokat, ahonnan közelítettek

¹ A jelen dolgozat alig különbözik egy 1967-ben megírt változatától. Főként a generatív grammatikáról szóló részben látszott szükségesnek néhány változtatás, mint-hogy ma már a generatív grammatika alapvető tézisei közismerteknek tekinthetők, míg akkoriban még érdemesnek látszott valamivel részletesebb kifejtésük. Ez a dolgozat szolgáltatja nyelvészeti alapját egy ugyancsak akkortájt írt dolgozatnak (MÁRTONFI 1971), amelyik megkísérelt összefüggést találni a kínai nyelv, speciálisan a kínai szófaj, illetőleg a kínai társadalom és gondolkodás sajátosságai között.

² A kínai nyelv szófaj-vitájához és annak történetéhez elsősorban vö. A. A. DRAGUNOV (1952) Bevezetésében található Части речи в китаеведной литературе с. fejezetet (pp. 15–27); J. KALOUSKOVÁ 1957-et; B. KARLGRÉN 1961-et; DOBSON 1966-ot; s tulajdonképpen minden olyan művet, amely a kínai nyelv szófajaival általában vagy részleteiben foglalkozik.

A vita régiségét érzékelteti, hogy WILHELM v. HUMBOLDT már 1826-ban írt erről a kérdéstről: „Dans la langue chinoise le sens du contexte est la base de l'intelligence, et la construction grammaticale doit souvent en être déduite. Le verbe même n'est connaissable qu'à son sens verbal. La méthode usitée dans les langues classiques, de faire précéder du travail grammatical, et de l'examen de la construction, la recherche des mots dans le dictionnaire, n'est jamais applicable à la langue chinoise. C'est toujours par la signification des mots qu'il faut y commencer.” (*Lettre à M. Abel-Rémusat sur le génie de la langue chinoise etc.*, p. 42; idézve: GABELENTZ 1881, 331.)

a kínai szófajhoz: valóság tartalom, lexika, grammatika, ez utóbbin belül morfológia, szintaxis, illetőleg ezek egy részének vagy összességének tekintetbevételé; (3) a szófaj meglétére vonatkozóan logikailag is csak (a) pozitív, vagy (b) negatív, esetleg (c) *is-is* válasz adható.

A vita ismertetése más szempontból a legkevésbé sem törekszik teljességre: nem érdemes szerzők tucatjait, cikkek, könyvek százait áttekinteni,³ hiszen az anyag, a közelítés hozzá, s a válaszadás korlátozta lehetőségek óhatatlanul ismétlésekre kényszerítették a szerzőket. Ezért tűnt feleslegesnek a kínai tudósok bemutatása. Ők is az objektíve korlátozott lehetőségek között fejthették ki véleményüket, ők is csak megismételhették, amit valamelyik európai kollégájuknál is elolvashatunk. *A bemutatásban nem a szerzőknek, hanem a gondolatoknak jut a főszerep*, jöllehet az alapvető nézeteket a kínai nyelvészet legnagyobbjai (H. MASPERO, B. KARLGREN, G. v. d. GABELENTZ, A. A. DRAGUNOV, CHAO YUEN REN) képviselik.

Szükségtelennek tűnt az ismertetésbe bevonnai az általános szófajelméleteket. Ezek egyrészt közismertek, másfelől pedig a kínai szófajról szóló írásokra többnyire csak közvetve, áttételesen hatottak. A bemutatandó szemléletek természetesen összhangba hozhatók az általános szófajelméletekkel.

A dolgozat második részében szeretnék állást foglalni a vitában. A megoldást nem közvetlenül a kínai nyelv vizsgálatával keresem (ez inkább csak illusztrációs anyag), nem is valami új vagy korábbi szófajelméletben, hanem egy általános nyelvelmélet keretei között. Csak ilyen szélesebb keretben látható be, hogy a szófaj nem olyan kitüntetett kategória, mint amilyennek gyakorta tűnik. A dolgozat szerzőjének a kínai szófajról vallott felfogása teljesen függvénye a generatív grammatikának, így elfogadhatósága is a generatív grammatika függvénye. Természetesen, ha külső evidenciákból jutunk a dolgozatban bemutatott álláspontra, ez hozzájárulás egyben a generatív grammatikának mint (legalább) egy szempontból adekvát grammatikának az igazolásához.

I. „Les traits caractéristiques de la langue chinoise actuelle, parlée et écrite, sont l'invariabilité des mots, l'absence de toute catégorie grammaticale et surtout l'impossibilité de répartir les mots en classes distinctes comme nos 'parties du discours'.” (MASPERO 1934, 34.) „*Même la distinction entre le nom et le verbe, essentielle dans nos langues, n'existe pas en chinois.*” (MASPERO 1934, 35; kiemelések tőlem — MF.) H. MASPERO csak egyik — de talán legtöbbet emlegetett és bírált — képviselője annak az irányzatnak, amelyik határozottan tagadja a szófaj meglétét a kínai nyelvben.⁴

³ Egy 1970-ben megjelent (a témára vonatkozóan nem teljes) 3000 tételes kínai nyelvészeti annotált bibliográfia (WANG and LYOVIN 1970) szerint 54 mű címében fordul elő a szófaj. Ha *grammatika, szintaxis, morfológia*, továbbá *szófaji megnevezés* fordul elő a címekben, az előbbiekkal együtt a cikkek és könyvek száma 750 (1) körül van. A szófajkérdés ezekben a művekben — explicite vagy implicite — fel kell hogy merüljön, mint-hogy a kérdést oly kulcsfontosságúnak tekintik, hogy a szerzők kénytelenek állást foglalni ebben a kérdésben.

A kínaihoz hasonló szerkezetű délkelet-ázsiai nyelvekre vonatkozóan (vietnami thai, khmer stb.) szintén bőséges irodalom található a szófajról. A probléma azonossága miatt ez egyben kínai szófajra vonatkozó irodalmat is jelent.

⁴ A szófajt csak teoretikusan szokás tagadni; gyakorlati — például nyelvtanítási — célokra európai nyelvekből vett analógiák útján „szófajokra osztják” a kínai nyelv szókinését. Ez a kettősség jellemzi például JOS. MULLIE-t (1932), aki elvileg tagadja a szófajt a kínaiban (pp. XXVII–XXVIII), de nyelvtanában nemcsak hogy szófajok szerint

1.1. Tekintsük például a 遠 (*yuan* 'távoli') szót különböző előfordulásaiban:⁵

- (a) 叟不遠千里而來 (*sou bu yuan qian li er lai* 'öreg'; 'nem'; 'távoli'; 'ezer'; 'li méröld'; 'alárendelő kötőszó'; 'jön'; „Tiszteletre méltó uram, nem tekintetted távolinak az ezer li távolságot, és így is eljöttél!”)
- (b) 南蠻之遠 (*nan man zhi yuan* 'dél'; 'man' nevű barbárok'; 'genitívust jelölő'; 'távoli'; „A déli *man* nevű barbároktól való távolság”)
- (c) 遠盜賊 (*yuan dao zei* 'távoli'; 'bandita'; 'tolvaj'; „Tartsd magad távol > óvakodj a banditáktól és tolvajoktól”)
- (d) 遠方之人 (*yuan fang zhi ren* 'távoli'; 'vidék'; 'genitívust jelölő'; 'ember'; „Valaki egy távoli vidékről”)

Ilyen, az európai nyelvérzéknek szokatlan példákat még kimeríthetetlen bőséggel sorolhatnánk. (a) és (c)-ben világosan az ige, (b)-ben a főnév, (d)-ben pedig a melléknév szerepét tölti be a *yuan* szó, de ezt semmiféle alaki, morfológiai különbség nem mutatja. Példánk különböző — bár egymással összefüggő — okokat szolgáltat arra, hogy kirekesszük a kínai grammatikából a szófaj fogalmát morfológiai szempontú vizsgálatunkban:

(a) semmiféle képző nem mutatja, hogy alkalmakként igével, főnévvel stb. állunk-e szemben;

(b) a szavak nem tagjai különböző paradigmáknak, hiszen paradigma nem is létezik a kínaiiban;

(c) ha egy szónak morfológiai jegye nincs is, még besorolhatnánk a mondatban betöltött állandó funkciója szerint, azonban ilyen nincs neki: a mondaton belül elvileg bármely szó a legkülönbözőbb szerepeket vállalhatja (vö. MASPERO 1934, 34—42).

B. KARLGREN polgárpukkasztásnak — „pour épater le bourgeois” — nevezi a szófajok H. MASPERO általi merev elutasítást (KARLGREN 1961, 73). A következőképpen summázza nézetét: „Latin grammar is certainly not applicable in *all* its categories to Chinese; but this does not preclude the fact that *some* fundamental categories in Western grammar have their true counterparts in Chinese. Already the undeniable fact that there corresponds to the category 'pronouns' of the Western grammar an exactly similar category 'pronoun' in Chinese should have made Maspero and his followers more cautious.” (KARLGREN 1961, 74.)⁶

tanít, hanem még például az igék konjugációjáról is ír: indicative mood, present tense, past definite tense, past indefinite tense, future tense, relative future tense, imperative mood, present participle, past participle, infinitive mood (§ 166). A teoretikus és gyakorlati szempontok különbözőségéhez vö. még: GORGONYIEV 1963, 136.

⁵ Az (a), (b), (c) példa KARLGREN 1949-ből való (p. 60), a (d) közvetlenül MENCUS-ból (Meng-zi III.1.4.1.).

A kínai szavakat *pinyin* átírással írom át, a zenei hangsúlyok jelölését elhagyva.

⁶ Egyáltalán nem világos, hogy KARLGREN miért érvel éppen a névmásokkal, amikor a névmás morfológiailag nem feltétlen tájékoztat bennünket névmási jellegéről. KARLGREN érvelése mögött csakis morfológiai megfontolás lehet, hiszen a későbbiekben csak morfológiailag igyekszik elkülöníteni a főneveket az igéktől.

1.2. H. MASPERO a kínai nyelvet — lényegét tekintve — igyekszik homogénnek bemutatni: „Les traits caractéristiques de la langue chinoise actuelle, *parlée et écrite*, sont l'invariabilité des mots . . .” (MASPERO 1934, 34); „Des mots qui nous apparaissent comme des noms, servant de verbes sans subir aucun changement, ou l'inverse, ce n'est nullement chose exceptionnelle en chinois *soit écrit, soit parlé*.” (MASPERO 1934, 39; kiemelés tőlem — MF.) Ezzel szemben B. KARLGRÉN szófaji vizsgálódásai során különbséget tesz modern társalgási kínai és archaikus (klasszikus) kínai között. Nyilvánvalóan ez a két szélső pólusa a kínai nyelvnek, amelyek a grammatika minden pontján nagyban különböznek egymástól. Ez a kettéosztás azonban kevés: az írott nyelv, a beszélt nyelv különböző korú állapotait, az egyes nyelvjárásokat, és ezeknek még további társadalmi szintek szerinti tagozódását külön-külön kell vizsgálat tárgyává tenni.⁷

1.3. B. KARLGRÉN kétféle grammatikai (= morfológiai) kritériumot talál: „such criteria are *either* sound variations in the words themselves, or the addition of *formantia*, i.e., suffixes or auxiliaries which define them as being true verbs (as opposed to nouns) or nouns (as opposed to verbs).” (KARLGRÉN 1961, 75.)

1.3.1. „Formantia” a modern kínai nyelvben:

(1) a főnevet jelzi:

(a) a 子 (*zi*, *z*) és 兒 (*er*) affixum: pl. 桌子 (*zhuo-zi* 'asztal'), 花兒 (*hua-er*, *hua-r* 'virág');

(b) az ún. főnévi számlálószavak (classifiers);

(c) 們 (*men*): embereket deszignáló főnevek többes számára utal;

(2) az igét jelzi: 了 (*le*), 過 (*guo*), 着 (*zhe*): aspektus-jelölő szuffixumok.

H. MASPERO természetesen nem feledkezik meg az ilyen affixumokról,⁸ azonban véleménye szerint (MASPERO 1934, 34—35, 55—56):

⁷ W. S.-Y. WANG hangsúlyozza: a kínai szerzők műveiben is gyakran találkozunk olyan esettel, hogy a modern nyelv tárgyalásakor olyan jelenségeket is leírnak, amelyek ma már aligha érvényesek, bár a még 200—300 évvel ezelőtti ún. *baihua* (= beszélt nyelvből világosan érthető) irodalomban használatuk még természetes volt. W. A. C. H. DOBSON nemcsak a figyelmet hívta fel a kínai felosztására, neki a gyakorlatban is gondja volt erre: külön írt le a szerinte három állapotra tagolható archaikus kínaiából két fázist (DOBSON 1959, 1962), hiszen „it makes possible, for example, the observation of *very considerable changes* that occur within the limits 'classical Chinese' even when 'classical Chinese' is restricted to mean the language of the Chinese classics.” (DOBSON 1959, XVI, 5. jegyzet; kiemelés tőlem — MF.) Más helyen KARLGRÉN maga is felhívja a figyelmet, hogy a klasszikus művek nyelve nem homogén (KARLGRÉN 1951, 117).

⁸ Az affixumokat összefoglalóan használok a képző, jel, rag fogalmaként: a kínaiiban nehéz lenne megkülönböztetni ez utóbbiakat.

Az *er* és *zi* — talán képzőknek tekinthetjük őket — egyértelműen affixumok és nem külön szavak: az *er* még fonológiai szinten is összeforrt a szótóvel:

$h\dot{y}a + \dot{e}i > h\dot{y}a\dot{e}i$ (花兒)

$f\dot{e}n + \dot{e}i > f\dot{e}i$ (分兒)

A modern kínai szófajai morfológiai kritériumaként más művek is elsősorban nagyjából ezeket az affixumokat sorolják fel, legfeljebb még néhány főnévképzőt (?) tesznek hozzá: 頭 (*tou* *'fej'): 石頭 (*shi-tou* 'kő') stb.; 處 (*chu* *'hely'): 好處 (*hao-chu* 'előny') stb.

Továbbá — különösen a szovjet kutatók — félaffixumokról is szoktak beszélni. A félaffixum (полуаффикс) terminus talán V. M. SZOLNCEV-től ered (SZOLNCEV 1953, vö. GORGONYIJEV 1963, 148); tulajdonképpen azt a kötött morfémát jelöli ez a terminus, amely már nem összetételi tag és még nem affixum. Ilyenek például: 夫 (*fu* *'férfi'): 園夫 (*guan-fu* 'kertész') stb.; 家 (*jia* *'család(fő)'): 作家 (*zuo-jia* 'író') stb.

(1) ami az egyes és többes szám kérdését illeti, „dans ces expressions les mots *yi* (un) et *sie* (plusieurs) *gardent toute leur valeur.*” (kiemelés tőlem — MF);

(2) „Les Chinois ne pensent jamais par singulier ou pluriel, ni même par collectif.”;

(3) „il peut les ajouter après coup comme des indications utiles, mais elles *ne sont pas nécessaires.*”, továbbá az igei aspektus-affixumok használata „n'est jamais qu'une sorte *d'emphase* portée sur le temps ou l'aspect.” (kiemelések tőlem — MF);

(4) ezek csupán *látszólagos* affixumok, már csak azért is, mert a két-szótagos szavak is csak látszólagosan diszillabák:

父親 (*fu-qin* 'apa' + 'szülő/rokon' > 'apa')

母親 (*mu-qin* 'anya' + 'szülő/rokon' > 'anya')

Ezek valójában csak egyszótagú szavak összekapcsolásai, mert:

父母 (*fu-mu* 'apa' + 'anya' > 'szülők').

„... chacune des expressions qui nous *apparaîtraient* facilement comme *soudées en un seul mot de deux syllabes* reste pour lui [ti. a kínai számára] *séparée en deux monosyllabes distincts.*” MASPERO szerint még az analfabéták tudatában is biztos, hogy (1 *írásjegy* =) 1 szótag = 1 szó (MASPERO 1934, 56). Hasonlóképpen a szóösszetételekre is vonatkozik, hogy nem poliszillabák, hanem csak összekapcsolt szavak: „Il m'est impossible de les considérer comme des polysyllabes: les Chinois n'y voient jamais autre chose que *deux mots joints.*” (kiemelések tőlem — MF).

1.3.1.1. Azzal most nem foglalkozunk, hogy a kínaiak mit „gondolnak”, mi van a tudatukban, hiszen MASPERO nem utal semmiféle pszicholingvisztikai kísérletre vagy megfigyelésre, s a dolgozat szerzője sem tud ilyen irányú kísérletekről. Legalábbis merésznek nevezhető, hogy a jeles francia nyelvész a kínai tudat nevében érvel.

1.3.1.2. Aligha őrizték meg (eredeti) jelentésüket a kínai képzők: például a 石頭 (*shi-tou* 'kő' + 'fej' > 'kő') szóban nehéz lenne kimutatni, hogy itt a 'fej' az eredeti értékét tartotta meg; ugyanígy a 法子 (*fa-zi* 'törvény/eszköz' + 'fiú/gyermek' > 'eszköz, módszer') szó esetén a *zi* aligha értelmezhető mint 'gyermek'. Az ilyen típusú példák közönségesek. Továbbá: hangtani szempontból ezek az affixumok elvesztették nyomatéki és — ennek megfelelően — zenei hangsúlyukat. Hasonlóan a szóösszetételekre: két szótag esetén csak az egyik hangsúlyos, három szótag esetén kettő az (többnyire az első és harmadik) stb. (vö. OSANYIN 1959 *passim*). A fenti jelenségek inkább arra mutatnak, hogy távolról sem csak egyszerűen egymás mellé helyezett szavakkal van dolgunk, hanem összeforrott egységekkel.

Ha MASPERO arra céloz, hogy a naív beszélő is képes a képzett, illetőleg összetett szavakat morfémákra szegmentálni, úgy korántsem bizonyítja, hogy külön szavak kapcsolatainak, nem pedig egységes szóknak kell tekintenünk bizonyos többmorfémás konstrukciókat: bármely magyarul beszélő képes például morfémákra bontani az *áruház* vagy *szépség* szavakat, jóllehet nem több szóból álló szerkezeteknek tekinti őket.

Már a legrégebbi szövegekben is szép számmal található olyan írásjegykapcsolatok, amelyek szóösszetételekre engednek következtetni. W. A. C. H.

DOBSON szerint a korai archaikus kínaiban talán még csak a 夫 (*fu* 'ember, férfi') szóval képeztek összetett szavakat, de a kései archaikus kínaiban már a szóalkotás számos fajtáját ismerték (DOBSON 1959, 6–13).⁹

Néhány régi szóösszetételt, amely végül is egyetlen szótagra redukálódott, még az írás is megörökített: 不 **p'ua* < 不 **p'iu* + 可 **k'a* 'nem lehet' < 'nem' + 'lehet'; 諸 **t'io* < 之 **t'ig* + 於 **io* '3. szem. névmás' + 'mondatzáró partikula' stb. (RATCHNEVSKY 1960, 49).

A nyelvjárásokban, ahol az írásnak nem volt különösebb hatása a nyelvi változásokra, szintén jelentékeny változások mentek végbe: a szótag/morféma-határok elmosódtak, a szó mint egységes poliszillaba fejlődött tovább. C. ARENDT például a következőket írja le a tiencsini nyelvjárás ismertetése során: 大師傅/父 + 啊 (*da-shi-fu-a* 'szakács' + 'mondatzáró felszólító partikula'): tiencsini *tā⁴-sī-fu-ā* > *tā⁴-sī-w-ā* > *tāssēwā*; 山藥苳 (*shan-yao-dou* 'hegy' + 'orvosság' + 'bab' > 'burgonya'): tiencsini *sāin-dā* < *sany-dā* < *sānyau-dā* (ARENDT 1891, 215).¹⁰

1.3.1.3. A 們 (*men*), 些 (*xie*), 了 (*le*), 過 (*guo*), 着 (*zhe*) stb. affixumok fakultatívítása már sokkal bonyolultabb kérdésnek tűnik. B. KARLGRÉN maga is, miután felsorolta a fenti morfológiai jegyeket, némi szkepszissel, dőlt betűkkel szedve megjegyzi: „when they are there” (KARLGRÉN 1961, 75). P. RATCHNEVSKY szintén sürgetően teszi fel a kérdést: „Darf man von einer Kategorie sprechen, wenn sie *keinen obligatorischen*, sondern *nur fakultativen* Charakter hat?” S a kérdés megoldását segítve újabb kérdést tesz fel: „In welcher Situation ist die grammatische Kennzeichnung eines Wortes obligatorisch?” (RATCHNEVSKY 1959, IX–X).

A kérdésre két irányban is kereshetjük a választ. Hogy fakultatívan vagy kötelezően használunk egy morfémát, az általa jelölt kategória meglétén mit sem változtat. A magyarban egyaránt mondhatjuk: *felveszem a kalapom* vagy *felveszem a kalapomat*; a *-t* esetrág fakultatívításából azonban mégsem következtethetünk arra, hogy a magyarban nincsen tárgyeset, de még csak arra sem, hogy a birtokosjel után nincsen. S ha az emfázistól függ az affixum használata, az sem változtat a kategória meglétén: *eladta a kabátom*, de: *az én kabátom adta el*. Itt az első mondatban nem szerepel a jelzői birtokos névmás, csak a másodikban, az emfaticusban, mégis vitathatatlanul *van* a magyar nyelvben ilyen kategória.

A probléma másik oldala: valóban abszolút fakultatívításról van-e szó? (Erre céloz RATCHNEVSKY második kérdése is.) A kutatások ebben az irányban még alig tették meg az első lépéseket.¹¹ Bizonyos jelek arra mutatnak, hogy a fakultatívítás nem abszolút: a 們 (*men*) többesszám-affixumot

(1) kötelezően kell kitenni a személyes névmások után:

我 (*wo* 'én'): 我們 (*wo-men* 'mi') stb.

⁹ DOBSON az archaikus kínait a következőképpen osztja fel (DOBSON 1959, XVI):
Korai archaikus kínai: Shi-jing, Shu-jing... nyelve
Középarchaikus kínai: Chun-qi, Lun-yu korai részei... nyelve
Kései archaikus kínai: Meng-zi, Zhuang-zi... nyelve

¹⁰ A tiencsini szavakat C. ARENDT átírásában idézem.

¹¹ A kérdéshez vö.: SZOLNCEV 1963, SZOLNCEVA 1963, PLAM 1963.

(2) kötelezően kell használni megszólítás esetén:

同志們 (*tong-zhi-men* 'elvtársak!'),
 朋友們 (*peng-you-men* 'barátaim!') stb.

(3) tőszámnevek után éppúgy nem lehet mondani, mint a magyarban:

三個先生 (*san-ge xian-sheng* 'három tanár')
 de nem *三個先生們 (*san-ge xian-sheng-men* 'három tanárok').

Feltehetőleg az aspektus-affixumok használatát is bonyolult szintaktikai és esetleg fonetikai (mondatritmus, intonáció) szabályok irányítják.

1.3.1.4. Az archaikus kínaiban mintha inkább igaza lenne MASPERONnak, mondja KARLGRÉN (KARLGRÉN 1961, 75), hiszen maga is csak két morfológiai jegyet sorol fel: a 見 (*jian*) és 所 (*suo*) passzívum-prefixumokat. A harmadik „formantia”-kritérium már igen kevésbé morfológiai jellegű: főnevek előtt más morfémával tagadunk, mint ige előtt (KARLGRÉN 1961, 76):

(1) a 不 (*bu* < **pwet*) igét és melléknevet tagad:

不來 (*bu lai* 'nem jön'), 不善 (*bu shan* 'nem jó') stb.

(2) a 非 (*fei* < **piwer*) főnevet tagad:

非人 (*fei ren* 'nem ember') stb.

(3) a 弗 (*fu* < **piwet*) az ige modális tagadására használatos:

公弗許 (*gong fu xu* 'a herceg nem akarja megengedni') stb.

B. KARLGRÉN a szóösszetétel kérdésével nem foglalkozik.

1.3.2. A zenei hangsúlynak szófajmegkülönböztető szerepe lehet a kínai nyelvben:¹²

好 (*hao*³ 'jó'; melléknév) : 好 (*hao*⁴ 'szeret'; ige)
 上 (*shang*⁴ 'teteje'; főnév) : 上 (*shang*³ 'felmegy'; ige) stb.

Az archaikus (és klasszikus) kínaiban a zenei hangsúly változásán kívül az európai nyelvekből ismert flektálás is játszhatott szófajmegkülönböztető szerepet (KARLGRÉN 1961, 76—77):

Ige	Főnév
(1) a zenei hangsúly változása:	
* <i>d'an</i> ¹ (golyót kiló)	: * <i>d'an</i> ³ (golyó)
* <i>d'ivan</i> ¹ (áthagyományoz)	: * <i>d'ivan</i> ³ (emlék) stb.
(2) a szókezdő változásai:	
* <i>tiu</i> (támaszt)	: * <i>d'iu</i> (cölöp)
* <i>piwen</i> (feloszt)	: * <i>b'iwén</i> (rész) stb.

¹² A Sound and Symbol és a The Chinese Language c. könyvében ír erről KARLGRÉN, az 1961-es cikkében nem tesz róla említést.

(3) a szóvég változásai:

**kiet* (köt) : **kied* (konty)
**d'ak* (mér) : **d'ag* (mérték) stb.

(4) a mediális *ǰ* jelenléte és hiánya:¹³

**seng* (él) : **sieng* (emberi természet) stb.

H. MASPERO a zenei hangsúlyok különbségeit sem tekinti — a modern kínai nyelvben — szófaji különbségeket hordozó jegynek, mert egyfelől nemcsak *ige* : *főnév* szembenállást jeleznek, másrészt a kínai nyelv egész szóincsét tekintve elég ritka ez a jelenség (MASPERO 1934, 63—64).

1.3.2.1. A kínai nyelv történetére vonatkozóan azonban KARLGRÉN elképzeléseihez hasonló nézeteknek ad hangot MASPERO is. KARLGRÉN ugyanis úgy véli, hogy a kínai nyelv egy régi állapotában erősen flektáló volt, és csak fokozatosan vált izolálóvá. Analógiaként említi a latin nyelv szintetikus, illetőleg a belőle fejlődő francia analitikus vonását (KARLGRÉN 1949, 72).¹⁴

lat. <i>imperator</i>	fr. <i>l'empereur</i>
<i>imperatoris</i>	<i>de l'empereur</i>
<i>imperatorii</i>	<i>à l'empereur</i>

H. MASPERO inkább agglutinálónak véli a kínai nyelv őseit — inkább prefixumok nyomait sejtí a fent leírt zenei hangsúlykülönbségek mögött.¹⁵

1.3.2.2. B. KARLGRÉN az archaikus (klasszikus) kínai nyelv szófaji kritériumairól írván akarva-akaratlanul is fontos különbségek határait mossa el: a rekonstrukciók révén megállapítottak érvényesek lehetnek a kánonikus művek nyelvére, azonban a példájuk nyomán írt későbbi klasszikus irodalmi művek nyelvének vizsgálatakor aligha használhatjuk fel a fent leírt flektálási törvényszerűségeket.

1.4. Annak ellenére, hogy MASPERO és KARLGRÉN látszólag szemben állnak egymással a szófaj kérdését illetően, lényegében azonos elképzelések alapján igyekeztek megragadni a szófaj kritériumát: mindketten *morfológiai*

¹³ A kínai nyelvtörténetben a szókezdő mássalhangzó és a szótagképző magánhangzó között előforduló sikló *ǰ*-t nevezik mediálisnak — ti. a kettő között helyezkedik el.

¹⁴ Az archaikus kínaiában még a személyes névmás deklinációjának a nyomait is sikerült feltárni (KARLGRÉN 1920):

	1. személy	2. személy
nom.-gen.	<i>nguo</i>	<i>ńǰ'uo</i>
acc.-dat.	<i>nga</i>	<i>ńǰ'a</i>

¹⁵ Vö. MASPERO 1934, 63—64 és MASPERO 1930.

A kínai nyelvvel minden bizonnyal rokon tibeti a flektálást és agglutinálást egyaránt ismeri:

- (a) számtalan tőhangváltós ige van, például: *byed* : *byas* (jelen : múlt) 'csinál'
(b) affixumokra példa: (1) *gren* : *sgren* ('áll' : 'állít')
(2) *slob* (jelen) 'tanít'
bslob (múlt)
bslob (jövő)
slobs (felszólító)

sajátosságnak tekintették a szófaj kategóriáját.¹⁶ Bár kaptak részeredményeket (negatívakat vagy pozitívakat), a kérdést alapján véve nem oldották meg. *Sikertelenségük a morfológiai elképzelés sikertelensége*: a klasszikus (irodalmi) kínaiiban morfológiai kritérium alapján gyakorlatilag nem beszélhetünk szófajokról, a modern köznyelvben pedig (*guo-yu* 'nemzeti nyelv') csupán bizonytalan körvonal rajzolódhat ki róluk, legfeljebb csak egy-két nagy kategóriát tudunk elkülöníteni. Lényegében az európai nyelvek kutatása esetén sem érhetünk el komoly eredményeket, ha csupán ezzel a módszerrel dolgozunk: alig tudhatnánk több megkülönböztetést tenni, mint ige, névszó, ragozhatatlan szó; — alkategóriák felállítására szinte teljesen hasznavetetlen.

Mégis sokat foglalkoztunk ezzel a módszerrel, s ennek két főbb oka van: (1) hosszú ideig működő és ma is ható irányzat képviselte, még ma sem csupán tudománytörténeti emlék; (2) a kínai grammatika számos speciális és így problematikus vonatkozására világít rá MASPERO és KARLGRÉN elemzése.

2. A morfológia zsákutcája után maga MASPERO is megkísérli, hogy szintaktikai kritériumokat keressen: „Ces catégories de nom et de verbe, la grammaire, c'est-à-dire, en l'absence de toute morphologie, *la syntaxe*, permet-elle de les réintroduire?” (MASPERO 1934, 42; kiemelés tőlem — MF). Két szubordinatív reláció van a kínaiiban — írja —, amelyeket általában pozíció fejez ki: a *determinatív reláció* esetén az alárendelt szó a domináns előtt áll; a *direktív reláció* esetén pedig utána. Így megkaphatjuk a főnevet, illetőleg az igét — egymástól elkülönítve. „*Mais il n'est rien*. Les mots que nous traduisons par des verbes ont eux aussi leurs compléments de détermination: c'est ce que nous appelons leur sujet.” (MASPERO 1934, 43; kiemelés tőlem — MF).

我念書 (*wo nian shu* 'én olvasok könyvet > tanulok')

Az olvasás cselekvése (*nian*) — ami az enyém (*wo*) — a könyvekre irányul (*shu*) (vö. MASPERO 1934, 43).

Ezt a függőségi viszonyt formálisan is mutatja a 之 (*zhi*) partikula, ami egyaránt állhat jelzett szó és jelző, illetőleg alany és ige között. Ezt igazolja KARLGRÉN személyes névmásokra vonatkozó rekonstruált paradigmája is: a nominativus-genitivus áll szemben az accusativus-dativusszal. Összegezve: „On voit que les relations entre les mots dans la phrase, marquées par leur position, sont indépendantes de toute valeur de classe de ces mots: *la syntaxe ne fournit aucun moyen de distinguer le nom du verbe comme classes de mots distinctes*.” (MASPERO 1934, 45; kiemelés tőlem — MF).

¹⁶ B. KARLGRÉN csak újabban áll ki oly harciasan a kínai szófaj védelmében (1961). Előző műveiben (KARLGRÉN 1923, 1949) inkább az ellenkezőt sugallja, vö. a *The Chinese Language* több helyét: „These characteristics were, on the one hand, the monosyllabic nature of the language and, on the other, perhaps even more important, its isolating nature.” (p. 59); „the unusual figures of speech, the lack of formal word classes, and the lack of inflections, the result is sometimes very difficult to understand.” (p. 65); „But not only does Chinese . . . work without inflections and make no formal difference between distinct word classes, we have to add that it apparently refrains from using the extraordinarily useful tool that we are accustomed to in our language and which is called derivation.” (p. 67; kiemelések tőlem — MF.) Morfológiai szempontú elemzés esetén az ilyen kijelentések körülbelül azt jelentik, hogy nincs szófaj. De nem véletlen az sem, hogy 1961-es művében is csak a *főnév*: *ige* ellentétpárra szorítkozik: „let us limit the discussion to the fundamental distinction noun : verb.” (p. 74.)

MASPERO rábukkan a függőségi grammatikára, már-már formálisan operálhatna vele, de a morfológiai kritérium hiánya, a „minden-szó-minden-funkciót-betölthet”, a fakultatívitás együttesen oly mélyen sugallja a szófajtagadását, hogy még közvetlen a cél előtt is visszafordul.

2.1. A szintaktikai módszert sokkal eredményesebben használta fel G. VON DER GABELENTZ és A. A. DRAGUNOV.

GABELENTZ, korának egyik legkiemelkedőbb általános és kínai nyelvésze,¹⁷ nem úgy veti fel a kérdést: vannak-e szófajok a kínai nyelvben?, hanem *a priori* feltételezi, hogy vannak, s a nyelvész feladatát abban látja, hogy megkeresse és felállítsa ezeket a kategóriákat: „Also *nehme ich an*, sie [d. h. die Wortkategorien] *existieren* auch im Sprachbewusstsein des Chinesen; und wenn das ist, so hat der Grammatiker die Pflicht sie aufzustellen.” (GABELENTZ 1887, 101; kiemelés tőlem — MF).

GABELENTZ is, mint MASPERO, elsősorban a klasszikus (irodalmi) kínai nyelvet vizsgálja — grammatikája ennek a nyelvnek a nyelvtana, s így neki is elkerülhetetlenül szembe kell nézni azzal a ténnyel, hogy ugyanaz a szó a legkülönfélébb funkciókat töltheti be. Dualizmussal kísérel meg megoldani a problémát: „Nun zerfallen die Wörter ('Wurzeln') ihren *Grundbedeutungen nach* in mehr oder minder scharf geschiedene Klassen, und die Klassen — Wortkategorien habe ich sie genannt — unterscheiden sich auch in ihren *syntaktischen Verhalten*.” (GABELENTZ 1887, 100–101; kiemelések tőlem — MF). Az alapjelentés segítségével minden szót egy bizonyos kategóriába sorolunk be, s így kapjuk meg a főnevet (Hauptwort), melléknevet (Eigenschaftswort), igét (Zeitwort) stb. Funkciójuk alapján szubsztantívumokat, adjektívumokat, verbumokat stb. kapunk. A kettő viszonyát egy példa jól megvilágítja: a 大 (*da* 'nagy') alapjelentése szerint melléknév (Eigenschaftswort), funkciója, mondatbeli viselkedései szerint pedig lehet szubsztantívum (nagyság), adverbium (nagy mértékben), verbum (nagyít) stb. is (GABELENTZ 1881, 113).

2.1.1. Szófaji osztályokat (alap)jelentés szerint megállapítani: ez önmagának mond ellent. A szófaj grammatikai kategória, nem pedig szemantikai; ha valóban szemantikai alapon osztályozom a szavakat, jelentéstani kategóriákhoz juthatok csak el, de ezek távolról sem felelhetnek meg a szófaji kategóriáknak.¹⁸ A magyarban például a *nagy*, *nagyság*, *nagyít*, *nagyon* stb. szavak szemantikailag közel állnak egymáshoz, bizonyos más szavakkal együtt egy szemantikai alkategóriát alkothatnak, jóllehet szófajilag erősen különböznek. Sőt, ezeket a szavakat csakis közeli jelentésük alapján (morfológiájuk ezt *tükrözi*) érezzük egymáshoz közeleieknek, — szintaktikai különbözőségeik ellenében is. Megfordítva: a *nagy*, *megoldhatatlan* szavak jelentésükben nagyon erősen különböznek egymástól, annak ellenére, hogy a mondatban rendkívül hasonló szerepet tölthetnek be, s azonos szófajúaknak is tekintjük őket. Úgy tűnik, hogy GABELENTZ valójában nem az egyes szavak jelentéseit

¹⁷ Nagy kínai grammatikájának (GABELENTZ 1881) értékét mi sem igazolja jobban, mint az, hogy megírása után több mint ötven évvel (1953-ban) újra kiadták.

¹⁸ Természetesen nem vitatjuk, hogy a szófaji kategóriák kialakulását befolyásolta a jelentés, s ezen túlmenően még a valóságtartalom is. A különféle nyelvek összehasonlítása azonban világosan mutatja, hogy a jelentés nem szükségszerűen determinálja a szófajt: ugyanaz a szó az egyik nyelvben lehet *k* szófajú, másik nyelvi megfelelője *l* szófajú. Másrészt egy nyelven belül két egyébként azonos jelentésű szó különbözhet kizárólag szófaja szerint. Ilyen valószínűleg a magyar *tűz* és *ég*.

vizsgálta e szókatégoriáinak felállításkor, hanem egyszerűen a német (és esetleg más európai nyelvek) szófajait — fordítás útján — átvitte a kínaira.

2.1.2. GABELENTZ maga sem tud sokat kezdeni a jelentés útján nyert kategóriákkal, nyelvtanát funkcionális elemzésre építi: „Die grosse Mehrzahl der chinesischen Wörter gehört nicht ein für alle Male einem bestimmten, sondern je nach dem Satzzusammenhang — der Wortstellung, den begleitenden Hülfswörtern — bald diesem, bald jenem Redetheile an. Daher sieht man sich bei der Textanalyse fast auf Schritt und Tritt vor die Aufgabe gestellt, zu bestimmen, welchen Redetheil einzelne Wörter jeweilig vertreten.” (GABELENTZ 1881, 329; kiemelések tőlem — MF). Mondaton kívül nem sorolhatok szavakat osztályokba, különösképpen alosztályokba nem.

2.2. A. A. DRAGUNOV elvileg a jelentés és szintaxis egységében értelmezi a szófajt, «семантико-грамматическая» (DRAGUNOV 1941), illetőleg «лексико-грамматическая» (DRAGUNOV 1952) kategóriának nevezi. A szófajt így határozza meg: «Такого рода разряды слов, каждый из которых характеризуется общностью основного значения и грамматических особенностей (в китайском языке в первую очередь синтаксических, реже морфологических и фонетических), мы и называем лексико-грамматическими разрядами, или лексико-грамматическими категориями.» (DRAGUNOV 1952, 9). DRAGUNOV eszerint összefogja GABELENTZ kettős kritériumát: csak egyféle szófaji felosztást végez.¹⁹ A grammatikai kritériumok kétfélék: (a) различная способность определенных разрядов слов выступать в роли того или иного члена предложения и (б) различная соединимость их со словами других разрядов и с теми или иными формальными элементами.» Ami a kérdés szemantikai oldalát illeti: az általánosat absztrahálja a konkrét jelentésekből, azaz azt, ami közös vonás bennük (DRAGUNOV 1952, 7—8). Ennek alapján beszél a cselekvés, a tárgyfogalom (предметность) ideájáról.²⁰

Szerencsére azonban következetesen veszi figyelembe mindkét kritériumát, ennél fogva szőszotályai, illetőleg alkategóriái általában reálisak. Csak egy kirívó esetben tesz engedményt a szemantikai elemzésnek a szintaktikai rovására: amikor azt vizsgálja, hogy a 子 (zi) és az 兒 (er) affixum milyen szavakhoz járulhat. Az utóbbira többek között ilyen csoportokat állít fel: egy tárgy része egy másik tárgynak, térbeli viszonyok, maguk a részt jelentő szavak, olyan absztrakt fogalmak, amelyek emberekhez vagy tárgyakhoz tartoznak, az emberi cselekvés jelenségformái (DRAGUNOV 1952, 76—84).²¹

DRAGUNOV a következőképpen csoportosítja a főbb kategóriákat (DRAGUNOV 1941, 74—75):

1. főnevek (olyan szavak, melyek nem lehetnek önálló állítmányok)
 1. nem-névmási főnevek (állhat előttük jelző)
 2. névmási főnevek (nem állhat előttük jelző)

¹⁹ Tulajdonképpen kettős oka van, hogy sikerül előbbre jutnia Gabelentznel: a modern kínai nyelvet vizsgálja, ahol elég gyakran elkülönül két szó: az egyik inkább igei, a másik pedig főnévi szerepet tölt be; és — talán emiatt — nem túlzottan fessegeti magát azt a problémát, hogy egy szó több, alapvetően különböző funkciót is betölt.

²⁰ Általános nyelvészeti szempontból A. A. SAHMATOV, L. V. SCSEBBA, V. V. VINOGRADOV nézeteit követi és fejleszti tovább (vö. DRAGUNOV 1952, 25).

²¹ Természetesen elképzelhető, hogy ilyen vagy hasonló kategóriákhoz járulhat az er, de ezeket a kategóriákat DRAGUNOV nem igazolja szintaktikailag.

II. *predikátumok* (önállóan képezhetnek állítmányt)

1. igék (teljes állítmányi szerepük van — полная предикативность)
2. a) melléknevek (funkcionális határozók)
- b) számnevek
(ezeknek részleges állítmányi szerepük van — частичная предикативность)

III. *határozók* (csak alárendelt funkciójuk lehet).

2.2.1. A csoportosításból csak az fogadható el nehezen, hogy DRAGUNOV a számnevet a predikátumok közé sorolja. Arra alapozza ezt, hogy az olyan mondatokban, ahol az állítmányi csoportban foglal helyet a számnév, nem teszünk kopulát az alany és állítmány közé éppen úgy, mint bármely más igei állítmány esetén sem:

- (1) 他二十五歲 (*ta er-shi-wu sui* 'ő 25 év(es)')
- (2) 這張桌子三條腿 (*zhei-zhang zhuo-zi san-tiao tui* 'ez az asztal három-láb(ú)') stb.

A következő megfontolások azonban inkább cáfolják besorolásának helyességét:

(1) az igék nem alárendelt pozícióban szerepelnek állítmányként, mint ezek a jelzői helyzetben álló számnevek; a számnevek önálló állítmányként csak ritkán szerepelnek, például keltezésben: 今天二十五了 (*jin-tian er-shi-wu le* 'már 25-e van');

(2) tagadás esetén *ugyanazokat* a kopulákat kell kitenni, mint az állítmányi főnév tagadásakor, s használatuk kötelező:²²

- (1') 他不是二十五歲 (*ta bu shi er-shi-wu sui*)
- (2') 這張桌子沒有三條腿 (*zhei-zhang zhuo-zi mei you san-tiao tui*)
- (3) állítmányi helyzetben elsősorban a főnevek egy bizonyos alkategóriájának, az ún. „elidegeníthetetlen összetartozás főnevei” jelzőjeként szerepel, s ennek a hatására nem jelenik meg ezekben az állító mondatokban a kopula.²³

A számnevek állítmányi jellegének dragunovi hangsúlyozását szemantikai értelmezés is támogatta: a számnév megváltozást fejezhet ki.

2.3. A. A. DRAGUNOV módszerei és gyakorlati eredményei a kínai szófaj kérdésében nagy hatásúak a mai kutatásokra is. A kínain kívül több tipológiaiilag hasonló nyelv (tibeti, vietnámi, burmai, thai stb.) elemzése során széles körben használják fel tapasztalatait a szovjet, cseh és más kutatók; a kínai nyelvészek egy része is többé-kevésbé az ő nézeteit osztja.

²² A szófaji kategóriák feltárásában nagy segítséget nyújt a megfelelő tagadó mondat elemzése. Vö. 1.3.1.4. DRAGUNOV maga is fontosnak tartja, hogy figyelembe vegye a tagadó mondatokat, vö. DRAGUNOV 1952, 37 kk. V. M. SZOLNCEV pedig egyenesen *lakmuszpapírnak* nevezi a tagadást (SZOLNCEV 1963, 99).

²³ A számnév predikativitásáról DRAGUNOV egy lábjegyzetben (DRAGUNOV 1952, 184) a következőket írja: "См., однако, статью Е. и А. Драгуновых 'Части речи в китайском языке' (сб. 'Советское языкознание' т. III, 1937, стр. 121,122), где вскрываются основные грамматические особенности числительно-предметных словосочетаний и их смешанная, имя-предикативная природа." Sajnos ezt az 1937-es cikket nem sikerült elérnem.

3.1. Vannak olyan elképzelések, hogy statisztikailag kell megkísérelni a probléma megoldását: a szó olyan kategóriába tartozik, amilyen funkciót *gyakrabban* tölt be. Azonban ez téves elképzelésnek tűnik: a 大 (*da* 'nagy') szó így melléknév lenne, hiszen biztos, hogy többször fordul elő melléknévként, mint például főnévként. Ez azonban egyúttal azt is jelenthetné, hogy a neki többé-kevésbé megfelelő két magyar szó, a nagy és nagyság is melléknév lehetne. Valójában a *da* a kínaiiban is éppen úgy főnév, mint melléknév. A statisztikus szemlélettel tulajdonképpen ugyanoda jutunk, ahová GABELENTZ az „alapjelentés—funkció ellentét” hipotézisével: használhatatlan dualizmus lesz a végeredmény. Csak éppen legnagyobb gyakoriság: egyéb előfordulások alkotnának ellentétet.

Hogy hányszor fordul elő egy szó különböző funkciókban, azt közvetlenül nem is jelentése, hanem gyakran valóságtartalma határozza meg, ezen kívül például annak a szövegnek a tartalma, amelyben előfordul stb. Így például MENCIVS statisztikai vizsgálata többek között a következőket mutatja:²⁴

	Ige	Főnév
事 (<i>shi</i>)	61 (szolgál)	53 (szolgálat, ügy)
言 (<i>yan</i>)	50+ (beszél)	50+ (szó)
	(összesen 112 előfordulás)	

Tehát ha például a valóságtartalom alapján megközelítőleg egyformán gyakori ugyanannak a szónak az igei, illetőleg főnévi használata (*beszél, szó*), akkor még úgy sem érünk el eredményt, ha a fenti gyakorisági kritériumot elvben el is fogadnánk.

Az alábbi, vietnámira vonatkozó példa világosan mutatja, hogy még a valóságtartalomtól sem feltétlenül függ a gyakoriság: például a *công¹ tac⁵* sokkal többször fordul elő főnévként, mint igeként; a *thanh² công¹* fordítva: a *khang⁵ chiên⁵* körülbelül egyenlő arányban szokott főnév és ige lenni.²⁵

Csoport	Szó	Ige	Főnév	
A	<i>thi¹ dua¹</i>	küzd	küzdelem	2
	<i>tiên⁵ bô⁶</i>	előre halad	haladás	2
	<i>cô⁵ găng⁵</i>	törekszik	erőkifejtés	7
	<i>dam⁴ bao⁴</i>	garantál	garancia	1
	<i>thanh² công¹</i>	sikert ér el	siker	2
	<i>tô⁴ chu⁵</i>	szervez	szervezet	2
B	<i>công¹ tac⁵</i>	dolgozik	munka	26
	<i>anh⁴ hu⁵o⁵ng⁴</i>	befolyásol	befolyás	12
	<i>thuán⁵ lo⁵i⁶</i>	kedvező	előny	7
C	<i>thăng⁵ lo⁵i⁶</i>	győz	győzelem	43
	<i>khang⁵ chiên⁵</i>	harcol	háború	22
	<i>bao⁵ cao⁵</i>	jelent	jelentés	4

²⁴ Vö. G. A. KENNEDY, *Word Classes in Classical Chinese: Wennti* 9 (1956). Sajnos ezt a művet nem tudtam elérni.

²⁵ A statisztikai adatokat BISZTROV 1961-ből vettem.

A *thi*¹ *dua*¹ . . . , *công*¹ *tac*⁵ . . . , *thăng*⁵ *lo-i*⁶ . . . végül is — függetlenül szó-fajok szerinti gyakoriságaiktól — egyaránt főnév *is*, ige *is*, hiszen a magyarban például (tehát egy szófajjal rendelkező nyelvben) bármekkora is legyen a *küzd* ige előfordulási száma valamely szövegben, egyszer sem fordulhat elő főnévként. A magyar *küzd* . . . ige, *küzdelem* . . . főnév igeikénti, illetőleg főnévkénti előfordulása soha nem kevesebb, még egészen kicsivel sem, mint 100%. A szófaj *per definitionem* minőségi és nem mennyiségi fogalom.

3.2. Nem szerencsés a fordított elképzelés sem, amely külön szónak fogja fel az adott szót főnévi, külön szónak igei stb. használatakor, hiszen éppen nagyon is jellemző lehet egy adott nyelvre, hogy nem külön szót használ fel különböző funkciókra. Ez a tulajdonság szembeállítja az adott nyelvet az olyan nyelvekkel, melyekben a funkció-megoszlás többé-kevésbé párhuzamos a szóalak-megoszlásokkal. A kínai — különösen a klasszikus-irodalmi kínai — nyelvet éppen az jellemzi, hogy a szavak jelentős része egyaránt tartalmazza az igei és főnévi jegyet.

4. Az eddigieket átgondolva belátható, hogy az igen különféleképpen tűnő megfontolások két alapgondolatra vezethetők vissza: a szófaj (1) lexikai és (2) grammatikai (szintaktikai és morfológiai) kategória.

MASPERO szóosztályokat keresett, s ilyeneket nem találhatott, (1) mert az egyes szavakat nem foglalhatta paradigmákba, s (2) mert ugyanaz a szó a mondatban különböző pozíciókban fordulhat elő, s különböző funkciókat tölthet be. Annyira alapvetően szóosztálynak tartotta a szófajt, hogy még a mondatban is azokat a momentumokat emelte ki, amik inkább a grammatikai értelemben vett szófaj hiányát igazolják (segédzavak/affixumok — teljesen szabadnak tűnő — fakultatívítása; főnév—ige, jelző—jelzett szó pozicionális hasonlósága). Így lehetett a kínai szófaj legszélsőségesebb, legkövetkezetesebb tagadója. Azt mondhatnánk, hogy a kínai és az európai nyelvek jelentős különbözőségeit kissé metaforikusan a szófaj hiánya: megléte oppozícióval fejezte ki (vagy erről az alapról próbálta értelmezni és kibontani?). Mondanivalója kifejtésekor a mondanivalóját legerősebben alátámasztó klasszikus kínai nyelvre koncentrált. Emellett: nem grammatikát írt, hanem *bemutatta* a kínai nyelvet.

Dragunov tekinthető az ellenpólusnak: grammatikát, mégpedig a modern nyelv grammatikáját írta. Ezek a külső körülmények is nagyban hozzájárulhattak, hogy ne sok szót ejtsen a kínai szófaj problematikus vonásairól, s talán a valóságosnál is jobban hangsúlyozta a szófaj egyértelmű meglétét. Tézise alapvetően az, hogy olyan a kínai, mint a tőlünk jobban megszokott nyelvek. Gyakran hivatkozott a dungáni nyelvjárásra, — ez tűnik a szófaj szempontjából legproblémamentesebb kínai nyelvnek. A szófajt grammatikai természetűnek tartotta, még akkor is, ha a szófaj kritériumaként használta a jelentést: grammatikai jelentést értett rajta. A szófajt világosan nem szóosztálynak, nem lexikai kategóriának tekintette: képzett szónak vélte az olyan szót, amelynek lexikális és grammatikai jelentése nem esik egybe, azaz ha egy szó ritka vagy nem várt szerepben alakváltozás nélkül jelenik meg a mondatban (DRAGUNOV 1941, 90).

GABELENTZ az, aki pozitívan tekinti a lexikai és grammatikai szófajt is. Általánosan feltételezi őket minden nyelvre érvényesnek. Elmélete ellen szólt azonban gyakorlata: ő is grammatikát írt, mint például DRAGUNOV, de „hálátlan” nyelvét, a klasszikus kínaiét. Elmélete kudarcát saját gyakorlata igazolta.

DRAGUNOVHOZ hasonlóan dolgozott a grammatikai szófajjal, de feleslegesen megkettőzte a kínai szavak szófaji elemzését, hogy a lexikai szófaj csapdáját legalább látszólag elkerülje.

A gyakoriság alapján történő elemzések logikailag tulajdonképpen GABELENTZ nézeteit követik. Általánosan feltételezik a lexikai szófaj meglétét.

Az elvek és a kínai meg az európai nyelvek egy részének előítéletmentes konfrontálásából eléggé világosnak tűnik: *a szófajnak két jelentése van, két különböző fogalmat takar: (1) a grammatikai szófajét és a (2) lexikai szófajét.* Az európai nyelvek jelentős része mutatja például, hogy van olyan nyelv, amelyikben mindkettő megvan. A kínai alapján tudjuk, hogy a lexikai szófaj hiányozhat is egy nyelvből, jóllehet a grammatikai szófaj megvan benne. Megfelelő elmélet nélkül inkább csak sejtethetjük, hogy elméletileg is — nemcsak a grammatikairó gyakorlatában — univerzális a grammatikai szófaj. A kínai szófaj eszerint helytelenül tűnt problematikusnak, mert a lexikai szófajt (legalább inherensen) vagy (1) (mai kifejezéssel) univerzálénak tartották, vagy (2) a szófaj elsődleges kritériumának, így megengedve azt is, hogy egy nyelvben hiányozhat a szófaj, mint olyan; tehát ez utóbbi felfogás szerint (semmilyen) szófaj nem univerzális.

5. Az amerikai deszkriptivista nyelvészet — megfelelő rendező elv hiányában — nagyjából hasonló (bár kevésbé hangoztatott) zavarban van a kínai szófajt illetően, mint az eddig bemutatott többé-kevésbé hagyományos és félhagyományos eszközökkel kutatók, jóllehet elemzési módszereik jóval szigorúbbak. Fő céljuk a grammatikairás, tehát nem foglalhatnak állást teljesen negatív módon a szófajjal szemben: grammatikát nem lehet szófaj — és más kategóriák — nélkül írni. Továbbá minthogy az amerikai strukturalisták célkitűzései meglehetősen gyakorlatiasak (nem pejoratív értelemben), kevésbé érinti őket a lexikai szófaj hiánya, inkább csak más hagyományok miatt, talán kissé kényszeredetten térnek ki a számukra némileg akadémikus kérdésre: van-e szófaj a kínaiában? Ugyanakkor e vonatkozásban kerülhetnek ők is zavarba (vö. 5.1. és 5.2.-t).

Tanulságos minden ismétlés ellenére kissé részletesen foglalkozni velük: (1) szigorúbb elemzéseik révén pontosabb pozitív eredményekhez jutottak, mint hagyományosabb kollégáik; (2) ennek ellenére az utóbbiak bizonytalankodásait meg kellett ismételniük, s láthatjuk, éppoly sokféleképpen is foglalhattak állást az egyes részkérdésekben — talán a teljesen tagadó nézőpont kivételével.

5.1. A klasszikus kínai szófajait CHOU FA-KAO a következőképpen elemzi MENCIVUS szövege alapján (CHOU 1964). Kétféle mondat van: *narratív* és *determinatív*; mindkettő felosztható *alanyra* és *állítmányra*; az alany hiányozhat is a mondatból. A narratív mondat állítmányának „magja” (kernel): *narratívum*; a narratívumot követheti *tárgy*. Egy narratív mondat: 孟子見梁惠王 (*Meng-zi* (alany) *jian* (narratívum) *Liang-hui-wang* (tárgy) 'Mencius meglátogatta Liang-hui királyt'). A determinatív mondat második részének magja: *determinator*. Determinatív mondat: 是何言也 (*Shi* (alany) *he yan* (determinator) *ye* (mondatzáró partikula) 'Ez micsoda beszéd'). Az alany, a tárgy és a determinator: „szubsztantív kifejezés”. Közvetlen összetevős elemzéssel eljuthatunk a szavakig, morfémákig. Bizonyos szóosztályok (classes of words) bizonyos szóosztályokkal kapcsolódhatnak bizonyos szintaktikai konstrukciókban. Egyes szóosztályok *listázhatók*, mások *nem-listázhatók*. Azok a

szavak, melyek szubsztantív kifejezésekként vagy narratívumokként használhatók: „*telt szavak*”, a többiek: „*üres szavak*”. A két utóbbi szempont összekapcsolásából a következőképpen csoportosíthatjuk a szavakat:

- I. nem-listázható és telt szavak;
- II. listázható és telt szavak;
- III. listázható és üres szavak.

Az I. csoport tagjai: narratívumként használható szavak: *predikatívumok*, „while a word which cannot be or is rarely so used is a 'noun'.” (Kiemelés tőlem — MF). Mencius szövegében (1889 írásjegy-típus, 35 370 írásjegy-példány) a legtöbb így értelmezett főnév csak főnévként fordul elő: 人 (*ren* 'ember' 603 ×), 天 (*tian* 'ég' 292 ×), 民 (*min* 'nép' 208 ×), 心 (*xin* 'szív, ész' 124 ×) stb., s csak néhány főnév fordul elő narratívumként, az is kevésszer: 子 (*zi* 'fiú' 73 × főnév, 2 × narratívum), 君 (*jun* 'nemes' 250 × főnév, 1 × narratívum), 身 (*shen* 'test' 56 × főnév, 1 × narratívum), 道 (*dao* 'mód' 144 × főnév, 5 × narratívum).

A narratívumok két alosztálya az *ige* (frázis dominánsa — head —, az utána álló főnév tárgy) és a *melléknév* (módosítja az őt követő frázis-domináns főnevet). CHOU nem szól arról, hogy a narratívumok előfordulnak-e főnévként, illetőleg az igék melléknévként és fordítva. Hangsúlyozza viszont azokat az eseteket, amikor a homográfia mögött a zenei hangsúly különbözteti meg a szófajokat: 王 (*wang* 'király' és 'királya vminek, királykodik'), 行 (*xing* 'sétál, gyakorol' és 'viselkedés'), 好 (*hao* 'jó' és 'szeret') stb. A két szóosztályba tartozó azonos szavakat homonimiának tartja: 事 (*shi* 'szolgál' és 'szolgáltat'), 言 (*yan* 'mond' és 'szó').

Végül is CHOUNAK sikerül a leglényegesebb pontokon olyan összképet kialakítani a klasszikus kínairól, amilyent megszoktunk az európai nyelvekben. Maga is meghökkenhetett, mert így összegezi eredményét: „Cases of class-cleavage in the text of Mencius are not so many as in modern Chinese” (CHOU 1964, 597; kiemelés tőlem — MF), azaz az általános szemlélettel ellenkező eredményre jut. Az adatokban természetesen nem kételkedhetünk, ha csak újra el nem végezzük az elemzést és számolást, legfeljebb megállapíthatjuk, hogy MENCIOUS (kétségtelenül a legegyszerűbb klasszikus szöveg) nem reprezentálja a klasszikusok nyelvét:²⁶ ezt mondatja egy évszázados vita, minden sinológus szövegolvasási tapasztalata, nyelvészek elemzései, CHOU eredményével ellenkező megannyi összegyűjtött ellenpélda. CHOU eredménye módszereiből származik: zárt korpuszt elemez, a szófajt mennyiségi kategóriának is tekinti, figyelmen kívül hagyja a lehetőség és (viszonylag kis, zárt, nem reprezentatív korpusz) megvalósulása különbségét. (Nem kétséges, hogy holt nyelv lehetőségeinek kutatása nehéz.) Végül: CHOU felfogása szerint, bármennyire a mondatok szintaktikai elemzéséből indul ki, a szófaj első-

²⁶ CHOU adatai szerint MENCIOUSNÁL a 仁 (*ren* 'emberies'), 善 (*shan* 'jó'), 義 (*yi* 'igazságos'), 賢 (*xian* 'erényes'), 聖 (*sheng* 'bölc's) csak melléknévek. Mindenesetre más egykorú klasszikusoknál legalább olyan gyakran fordulnak elő főnévként is (alapvető filozófiai terminusok), igeként is, mint melléknévként.

DOBSON a klasszikusok nagy részét végigelemezte, részletesen leírta őket (DOBSON 1959, 1962), s éppen ellenkező konklúzióra jutott, mint CHOU FA-KAO (vö. 5.3.).

rendűen lexikai kategória. Terminusa is ezt jelzi: *word class a parts of speech* helyett.²⁷

Ha kizárólag CHOU bemutatását nézzük is, úgy tűnik, elképzeléseihez igazította elemzését. A nem listázható telt szavak fent bemutatott hosszas tárgyalása végén egy jegyzet áll: „*There is still a small class of words called 'descriptives', in Group I. Descriptives, usually in reduplicated forms and/or with suffixes (e.g., 然 *jan*, 如 *ju*, etc.) can sometimes be used as narratives, though ordinarily as adverbs.*” (CHOU 1964, 597; kiemelések tőlem — MF.) A főszövegben nincs szó deskriptívumokról; az adverbiumok sajátos módon a listázható üres szavakhoz kerültek, s ilyeneket tartalmaz ez az osztály: 不 (*bu* 'nem'), 亦 (*yi* 'is'), 皆 (*jie* 'mind'), 未 (*wei* 'még nem'). Hová maradtak a telt-szó adverbiumok? A listázható telt szavak egy csoportjáról ezt olvashatjuk: „*Localizers occupy almost all the usual positions of nouns, verbs, adjectives and adverbs*”. Egy másik csoportról: „*Auxiliary predicatives usually occur before a narrative to form a modifier-head phrase, but sometimes can be used as a narrative...*” (CHOU 1964, 597; kiemelések tőlem — MF).

5.2. CHAO YUEN REN több évtizedes sinológiai és általános nyelvészeti (amerikai strukturalista) munkásság után megírt modern kínai kézikönyvében — mely modern nyelvi adatokban, különösen idiómákban a leggazdagabb, s melyben a nehézségeket nem kendőzi, sőt hatalmas mennyiséget gyűjt össze és mutat be belőlük — így foglalja össze nyelvészeti alapállását: „*Since no transformational or generative grammar has as yet been fully worked out for any language, we shall, for the purposes of the present work, take the conservative position of using hierarchies of ICs as the main approach to structure (CHOMSKY's 'phrase structure grammar'), but will make such use of transformations or rules of generation as will be useful.*” (CHAO 1968, 3.)

A szófajokat a forma-osztály fogalmával definiálja: „*a part of speech is a form class whose members are words*” (CHAO 1968, 496). Folytatásképpen a forma-osztályok „*méretbeli különbségeit*” hangsúlyozza, a főnévi szerkezet és a főnév-szó stb. alapvető azonosságát, hiszen legfontosabb környezetekik azonosak. Ez egyben a *szóosztályok kisebb jelentőségére* utal.

Az osztályok listázhatóságáról és nyíltságáról/zártóságáról tér át az osztályok átfedésére (overlapping classes), azaz a szó szempontjából megfogalmazva: ugyanaz a szó több osztály tagja. Hangsúlyozza, hogy minden nyelvből ismert ez a jelenség, az angolra meg különösen jellemző (vö. CHAO 1968, 497). Ezek után mutatja be a jelenséget kínai anyagon, röviden utalva arra, hogy ez a jelenség az oka annak a közhiedelemnek, hogy a kínainak nincsenek szófajai, rögtön hangsúlyozva: „*With all the ramifications of overlapping, however, the majority of Chinese words have limited functions*” (p. 498;

²⁷ F. C.-C. PENG sajátosan fejezi ki érthető elégedetlenségét CHOU referátumához mondott hozzászólásában: „*If I understand Mr. Chou's title correctly, it implies dealing with classifications of words in order to define parts of speech in classical Chinese. But the paper represented here seems to merely give the audience the frequencies of occurrences of some graphs which have mixed 1) graphemes, 2) morphemes and 3) words together with no suggestions of determining the criteria of setting up parts of speech syntactically, of course in classical Chinese.*”

In view of this presentation, the title 'Word-classes in classical Chinese' seems rather 'misleading'. I believe that the set-up of syntactic parts of speech of classical Chinese can be done on the basis of distributional criteria and the like.” (CHOU 1964, 598.)

kiemelés tőlem — MF). Tehát ismét a lexikai osztály csapdája, s a jelenség elemzése és alábecsülése: „In general, *overlapping does not occur*”. Amikor mégis, az átfedésnek két fajtája van gyakoriságuk szerint: kiegyensúlyozott és kiegyensúlyozatlan (ritka az előfordulásuk egy osztály kivételével). Közvetlen megfontolandó gyakorlati tanácsot ad az elemzőnek: „If in setting up word classes for any language a grammarian should find that two of his classes overlap for a large majority of their members, then the classification is at fault and should be so revised that most of the apparently overlapping cases can be separated, or else he should give up the original division as being non-grammatical and do with only one class.” (CHAO 1968, 499.)

A lexikai és grammatikai szófajokat tehát CHAO YUEN REN sem választja szét. A precízen végzett disztribúciós elemzés eredményét nemcsak a szintaktikai pozíciók feltárásaként értelmezi, de így véli egyben feltárni a szóosztályokat is. Ezt a kettős eredményt mutatja az alábbi táblázat (vö. CHAO 1968, 504—505):

Szubsztantívumok:

Főnevek	人	ren 'ember'	F	
Tulajdonnevek	李白	Li Bo 'Li Taj-po'	F	
Helynevek	廣州	Gwang-zhou 'Kanton'	F	
Időnevek	今兒	jin-er 'ma'	F	
Meghatározó-számlálószó összetételek	三里	san-li '3 mérföld'	F	
Meghatározók	三	san 'három'	(F)	B—
Számlálószavak	里	li 'mérföld'		—B
Lokalizálók	裡	li 'belül'		—B
Névmások	我	wo 'én'	(F)	

Igék és más szófajok:

Igék (a melléknevekkel)	吃	chi 'eszik'	F	
Prepozíciók	从	cong '-ból'		B—
Határozók	忽然	hu-ran 'hirtelen'	F	B—
Kötőszók	假如	ja-ru 'ha'	F	
Partikulák	嗎	ma '-e'		(—B)
Interjekciók	嘿	hei 'hej'	(F!)	

(Az *F* és *B* szabad és kötött formát jelöl.)

CHAO YUEN REN joggal hangsúlyozza, hogy a szófajok felett vannak általánosabb felosztások, alattuk meg alkategóriák, s hogy ezek szoros kapcsolatban állnak egymással; az a kérdés csak, hogy ezeket a „szinteket” hol és mikor húzzuk meg: „It is sometimes a *matter of choice* as to whether there is enough consistent difference to justify a subdivision or enough common property to set up larger classes.” (CHAO 1968, 504; kiemelés tőlem — MF). Úgy tűnik, ezek szükségességére csak a generatív grammatika tud választ adni.

5.3. CHOU FA-KAO és CHAO YUEN REN példája mutatja, hogy egyáltalán nem magától értetődően, nem szükségszerűen következik a deskriptivista

elvekből a kétféle szófaj megkülönböztetése, éppen úgy, ahogyan a hagyományos grammatikai megfontolásokból sem. Más kérdés, hogy mindkét úton eljuthatunk erre a következtetésre is. A 4.-ben megmutattunk egy hagyományos *lehetőséget* erre. Itt álljon egy deszkriptivista nyelvész teljesen tiszta megfogalmazása: „Plutôt que de demander si le chinois possède des 'parties du discours', une façon plus moderne d'exposer le problème est de dire que l'attribution des mots individuels à des classes de mots (à l'exception des classes 'plein', 'vide', 'substitut') est sans utilité, puisque la proportion des classements croisés (en chinois archaïque, tout au moins) est supérieure à la proportion des classements uniques. Un procédé plus utile est de répartir les matrices en classes, et de considérer l'apparition de n'importe quelle unité lexicale dans cette matrice comme assumant la valeur grammaticale de la matrice. De même, dans les unités de la phrase, il est plus utile d'identifier ces unités par les mots vides prévisibles et de concevoir une syntaxe fondée sur ces mots vides, plutôt que d'en revenir aux catégories familières mais inapplicables de 'sujet', 'prédicat', etc. De telles catégories comme les 'parties du discours', qui dérivent de nos '*convictions héritées d'Aristote*', il faut nous débarrasser une fois pour toutes.” (DOBSON 1966, 33; eredeti kiemelés.)

A szó szorosabb értelmében bizonyítani ezt azonban, úgy tűnik, csak a generatív grammatika képes.

6. A generatív grammatika merőben másképpen veti fel a kérdést, mint az eddig tárgyalt irányzatok. Az elmondottakból kitűnik, hogy időnként — különösen H. MASPERO esetében — szinte már l'art pour l'art tették fel a kérdést: van-e a kínaiiban szófaj?²⁸ Már-már akadémikussá merevedett a probléma, s mintegy elsikkadt a főcél: azért van szükség szófajokra, hogy könnyebb legyen a grammatikai leírás, meg lehessen érteni, min alapul egy mondat.²⁹ A beszélő tudatában is bizonyára többé-kevésbé rendezettek a nyelvi adatok, s ezt jó okunk van *általában* feltételezni, ha másért nem, a nyelvi adatok nagy száma miatt.

Egy generatív grammatika³⁰ elsőrendű feladata, hogy létrehozza, generálja egy nyelv *lehetséges összes mondatát, és csakis azokat, mégpedig a legegyszerűbb módon*. Ehhez okvetlen szükség van kategóriákra, mégpedig az illető nyelvnek leginkább adekvát kategóriáira, ugyanis erre *kényszerít* az egyszerűség-kritérium. A munka folyamán *kényszerűen* kell a kategorizálást végrehajtani. Egyszerű példán bemutatva: (1) vannak olyan mondatok, melyekben szerepelhet tárgy, — ha ezeket mellőzném: nem generálok minden mondatot; (2) vannak olyan igék, melyekhez nem lehet tárgyat kapcsolni, — ha ezt nem veszem figyelembe, akkor hibás mondatokat is generálok. Tehát az igéket elkerülhetetlenül szét kell választanom olyanokra, me-

²⁸ Erre vonatkozik DOBSON éles megjegyzése is: „The questions as to whether Chinese 'has parts of speech' or whether the 'parts of speech exist' in Chinese, has been so lengthly discussed that it is important here to point out that *such metaphysical problems are foreign to the spirit of scientific linguistics*.” (DOBSON 1959, XXIII, 13. jegyzet; kiemelés tőlem — MF.)

²⁹ A gyakorlati céllal készült nyelvkönyvek ennek szükségességét érzik, amikor — jobb híján — az európai nyelvek kategóriáit vetítik rá a kínaira. Vö. még a 4. jegyzettel.

³⁰ A generatív grammatika egyféle szófaj-értelmezésének az alábbinál részletesebb — és részint más szempontú — elemzéséhez vö. MÁRTONFI 1971-et. Az alábbi elemzés olyan általános, hogy nem látszik szükségesnek konkrét generatív modellekre utalni.

lyekhez járulhat tárgy (tranzitív igék), s olyanokra, melyekhez nem (intranztív igék).

A generatív grammatikának az elméletéből *deduktíve* következik, hogy van a kínaiiban — és univerzálisan — grammatikai szófaj. Nem külső megfontolások tárgya. A generatív szintaxis rendezett szabályok halmaza, aholis a szabályok „szimbólumokra” hatnak. Ha értelmezzük ezeket a szimbólumokat, egyesekben éppen a szófajakat ismerjük fel. Minthogy a grammatikailag helyes mondatok generálásához a szófaji osztályozásnál finomabb elemzés szükséges, azaz ezeket a kategóriákat tovább kell bontani, formálisan így fogalmazhatjuk meg a szófajt: az átíró szabályok bal oldalán előforduló szimbólumok részhalmaza. Ezek felett részint magasabb szintaktikai szerkezeteket (és esetleg szókategóriákat) jellemző szimbólumok állnak, alattuk meg olyanok, melyekben általában az alkategóriákat ismerhetjük fel. Ezek között a (kategória-szimbólumokon működő) átíró szabályok között, mint tudjuk, semmiféle minőségi különbség nincs, ami egyúttal azt is jelenti, hogy a szófaj a generatív grammatika szerint egyáltalán nem foglal el olyan kitüntetett státust, mint ahogyan ezt a legtöbb más nyelvtan alapján gondolni lehet: a nála magasabb és a nála alacsonyabb szintű kategóriákkal teljesen egyenrangú.

Ez a felfogás azt is jelenti, hogy a szófaj-kérdés messze *nem olyan centrális helyű és jelentőségű*, mint a vita sejteti. CHAO YUEN REN habozására is — hogy ti. a szófajnál magasabb és alacsonyabb felosztásokban gyakran ízlés kérdése, mennyire megyünk el — pontos választ tud adni a generatív grammatika: annyira szükségesek magasabb és alacsonyabb kategóriák, amennyire ezt az optimális generálás megkívánja. Ezeket a következményeket a gyakorlat még inkább hangsúlyozza: vannak olyan hagyományos szófajok, melyek megfelelőit általában nem találjuk meg még a vázlatos generatív szintaxisokban sem, például az igét, főnevet és néhány más szófajt (a kínaira vö. pl.: HASHIMOTO 44—45, 74—74, ugyanaz: MÁRTONFI 254—256; és 6.1.). Ezek, úgy tűnik, a mondatstruktúrák nem adekvát nagyságú kategóriái. Így lehet, hogy az „igeség”, mint olyan, nem a szónak, hanem egy nála jóval magasabb konstrukciónak megfelelő kategória (VP). A további specifikálások során, még mielőtt a szó-nagyságú konstrukciókhoz jutnánk, már az „igeséget” fejtjük ki tovább: tranzitív, intranzitív stb. A szó (konstrukció) és az „igeség” (tulajdonság) nem egymással érintkező nagyságrendek egy teljes szintaxisban, az utóbbi jóval megelőzi az előbbit.

6.1. A fent elmondottakat, az alább kifejtendőket és a kínainak generatív szempontú feldolgozását illusztrálja a következő néhány szabály és a hozzájuk kapcsolódó szótár (WANG 1964, 199—202):

$$\text{CS-1 } S \rightarrow \text{NOM (bu) } \left\{ \begin{array}{l} \text{VP}_{\text{TR}} \\ \text{VP}_{\text{NTR}} \end{array} \right\} (\text{le})$$

$$\text{CS-2 } \text{VP}_{\text{TR}} \rightarrow \left\{ \left\{ \left\{ \begin{array}{l} (\text{EMP}) \text{Vt}_{\text{quality}} \\ ((\text{EMP}) \text{AUX}) \text{VT}_{\text{action}} \end{array} \right. \right. \right. \left. \left. \left. \begin{array}{l} (\text{le}) \\ \left\{ \begin{array}{l} \text{NUM ANV} \\ \text{DUPV} \end{array} \right\} \end{array} \right\} \text{NOM} \right\} \right\} \left\{ \begin{array}{l} \text{Vt}_{\text{classificatory}} \\ \text{Vt}_{\text{quotative}} \\ ((\text{EMP}) \text{AUX}) \text{Vt}_{\text{telescoping}} \end{array} \right. \left. \begin{array}{l} \text{S}^1 \\ \text{COMP}_t \end{array} \right\} \right.$$

CS-3 VP _{NTR}	→	$\left(\begin{array}{l} (\text{EMP}) \left\{ \begin{array}{l} \text{ADJ} \\ \text{Vi}_{\text{status}} \quad (-\text{le}) \end{array} \right. \quad (\text{NUM ANV}) \\ ((\text{EMP}) \text{AUX}) \text{Vi}_{\text{action}} \quad \left(\begin{array}{l} \text{NUM ANV} \\ \text{DUPV} \end{array} \right) \end{array} \right)$
CS-4 NOM	→	$\left(\begin{array}{l} (\text{DET}) \left\{ \begin{array}{l} \text{NOUN}_{\text{human}} \\ \text{NOUN}_{\text{nonhuman}} \end{array} \right\} \\ \left\{ \begin{array}{l} \text{NOUN}_{\text{human}} \\ \text{PRONOUN} \end{array} \right\} \quad (\text{men}) \\ \text{NOUN}_{\text{location}} \\ \text{NAME} \end{array} \right)$
CS-5 VT _{action}	→	$\left(\begin{array}{l} \text{Vt}_{\text{action}} \quad \left(\begin{array}{l} \text{COMP}_a \\ \text{ASP} \\ \text{DUPV} \end{array} \right) \quad \left(\begin{array}{l} \text{TRAN} \\ \text{BA} \\ \text{BEI} \end{array} \right) \right) \\ \text{Vt}_{\text{d.o.}} \quad \left(\begin{array}{l} -\text{le} \\ \text{guo} \end{array} \right) \quad \left(\begin{array}{l} \text{NOUN}_{\text{human}} \\ \text{PRONOUN} \\ \text{NAME} \end{array} \right) \quad \left(\begin{array}{l} \text{TRAN} \\ \text{BA} \\ \text{BEI} \end{array} \right) \\ \text{Vt}_{\text{perceptual}} \quad \left(\begin{array}{l} \text{COMP}_p \\ \text{ASP} \\ \text{DUPV} \end{array} \right) \quad \left(\begin{array}{l} \text{TRAN} \\ \text{BEI} \end{array} \right) \end{array} \right)$
CS-6 NOUN _{nonhum}	→	$\left\{ \begin{array}{l} \text{N}_{\text{inanimate}} \\ \text{N}_{\text{animate}} \\ \text{N}_{\text{abstract}} \end{array} \right\}$
CS-7 NOUN _{location}	→	$\left\{ \begin{array}{l} \text{N}_{\text{place}} \\ \text{N}_{\text{time}} \end{array} \right\}$
CS-8 DET	→	$\left\{ \begin{array}{l} \text{DEM} \\ \text{NUM} \end{array} \right\} \quad \text{ANN}$

Ahol: *DET* — determinatívum; *DUPV* — ige-reduplikáció; *TRANS* — transzpozíció.

Szótár:

ADJ	(melléknév)		高 <i>gao</i> 'magas' ...
ANN	(főnévi számlálószó)		個 <i>ge</i> ...
ANV	(igei számlálószó)		次 <i>ci</i> ...
ASP	(aspektus partikula/szuffixum)		了 <i>le</i> ...

AUX	(segédige)	可以	<i>keyi</i> 'lehet' ...
BA	(tárgyat kiemelő morféma)	把	<i>ba</i> ...
BEI	(passzívumot képző prefixum)	被	<i>bei</i> ...
DEM	(demonstratívum)	這	<i>zhe</i> 'ez' ...
EMP _{post}	(posztpozicionális nyomatékosító szó)	的利害	<i>de lihái</i> 'nagyon' ...
EMP _{prep}	(prepozicionális nyomatékosító szó)	很	<i>hen</i> 'nagyon' ...
N _{abs}	(elvont, főnév)	意見	<i>yijian</i> 'nézet' ...
N _{ani}	(élőlény, főnév)	馬	<i>ma</i> 'ló' ...
N _{con}	(konkrét, főnév)	桌子	<i>zhuozi</i> 'asztal' ...
N _{num}	(ember, főnév)	男人	<i>nanren</i> 'férfi' ...
N _{place}	(hely, főnév)	裡頭	<i>litou</i> 'belseje' ...
N _{time}	(idő, főnév)	早上	<i>zaoshang</i> 'reggel' ...
PRON	(névmás)	我	<i>wo</i> 'én' ...
V _{taction}	(cselekvés, tranzitív ige)	打	<i>da</i> 'üt' ...
V _{tclassificatory}	(osztályozás, tranzitív ige)	是	<i>shi</i> 'van' ...
V _{td-o-1}	(kettős tárgyvonzat, tranzitív ige)	告訴	<i>gaosu</i> 'mond' ...
V _{td-o-2}	(kettős tárgyvonzat, tranzitív ige)	稱呼	<i>chenghu</i> 'nevez' ...
V _{td-o-3}	(kettős tárgyvonzat, tranzitív ige)	當	<i>dang</i> 'vél' ...
V _{tperceptual}	(érzékelés, tranzitív ige)	看	<i>kan</i> 'lát' ...
V _{tquality}	(minőség, tranzitív ige)	怕	<i>pa</i> 'fél' ...
V _{tquotative}	(idézés, tranzitív ige)	知道	<i>zhidao</i> 'tud' ...
V _{ttelescoping}	(áthatás, tranzitív ige)	請	<i>qing</i> 'kér' ...
V _{istatus}	(állapot, intranzitív ige)	疼	<i>teng</i> 'fáj' ...
V _{iaction}	(cselekvés, intranzitív ige)	來	<i>lai</i> 'jön' ...

6.2. A megkülönböztető jegyek a fonológiában alakultak ki, egyre jobban terjed azonban az a felfogás, hogy a szintaxis elemei szintén — részben vagy teljesen — megkülönböztető jegyek. A szabályok szempontjából ez azt jelenti, hogy valamilyen szabály nem bizonyos szóosztályra vonatkozik, hanem bizonyos tulajdonságra (amely egyben jellemzője bizonyos szavaknak). A szavak szempontjából a megkülönböztető jegyek a szavak intenzív definíciójául szolgálnak, egyben explicit módon kifejezve összefüggéseiket, egymáshoz való viszonyukat. A szófaj, a felsőbb és alsóbb kategóriák így fogalmazhatók meg ennek megfelelően: a szófaj, a magasabb és alacsonyabb osztály (1) valamilyen *tulajdonság* (2) vagy valamilyen tulajdonságok *természetes osztálya*; természetes osztálynak tekintve azon szavak csoportját, mely kevesebb megkülönböztető jegyet igényel, mint egy-egy szó.

A megkülönböztető jegyek használatának jelentősége különösen könnyen belátható, ha az alkategóriák osztályozásának nehézségeit vesszük tekintetbe.³¹ Az alkategóriák igen gyakran keresztezik egymást, s ezáltal igen

³¹ Azt, hogy az alkategóriák kutatása mennyivel fejletlenebb, mutatja például A. A. HOLODOVICs megállapítása: "если теория, а вернее теория классов (= частей речи) существует, то теория подклассов и особенно теория тех операций, которые необходимо проделать, чтобы выделить подклассы, еще не созданы." (HOLODOVICs 1960, 32.)

redundáns lesz grammatikánk. A. A. DRAGUNOV például így osztályozza a kínai főneveket:

- (1) személyek
 - (1a) rokonság-szavak
 - (1b) nem rokonság-szavak
- (2) nem-személyek
 - (2a) elidegeníthetetlen összetartozás
 - (2b) nem-elidegeníthetetlen összetartozás

Ezzel szemben két jeggyel meg lehet oldani a négy alkategória kérdését, egyben ezek viszonyát is meghatározva:

	(1a)	(1b)	(2a)	(2b)
Személy	+	+	-	-
Hozzá tartozás	+	-	+	-

A rávonatkozó szabályok is egyszerűbbek, homogén elemekre vonatkozóak, s a nyelvnek inkább megfelelőek lesznek:

- (1) $\emptyset \rightarrow \text{men} / \left[\begin{array}{l} + \text{ személy} \\ + \text{ többes szám} \end{array} \right] \text{ —}$
- (2) $[+ \text{ hozzátartozás}] \rightarrow \emptyset / \left[\begin{array}{l} \text{ —} \\ + \text{ főnév} \\ + \text{ hozzátartozás} \end{array} \right]$

Az utóbbit példával megvilágítva:

$$N + de + \left\{ \begin{array}{l} fu-qin \\ shou \end{array} \right\} \rightarrow N + \left\{ \begin{array}{l} fu-qin \\ shou \end{array} \right\}$$

ahol 的 *de*: gen. aff.; 父親 *fu-qin*: apa; 手 *shou*: kéz.

DRAGUNOV az igéket a következőképpen osztályozza (DRAGUNOV 1952, 113—124):

- (1) a nem-cselekvés igéi
- (2) a cselekvés igéi
 - (2a) intranszitiv igék
 - (2ai) mozgás-igék
 - (2b) tranzitiv igék
 - (2bi) az adás-vevés igéi

Majd utána a „beszéd-érzés-gondolkodás igéi” következnek, de DRAGUNOV nem ad választ arra, ezek hogyan függnek össze az előbbiekkal. E kategória

egy része a nem cselekvés igéi között szerepel (知道 *zhi-dao* 'tud' stb.), más része tranzitív ige (看 *kan* 'lát' stb.). A valóságban bonyolultabbnak tűnik az igék rendszere, mint ahogyan DRAGUNOV mutatja be. Ha csak azokat a szempontokat vesszük figyelembe, amelyeket DRAGUNOV, akkor is ilyen összetettebb eredményre jutunk (a mátrixokat teljes, redundáns alakjukban megadva):

	疼 <i>teng</i> 'fáj'	去 <i>qu</i> 'megy'	怕 <i>pa</i> 'fél'	看 <i>kan</i> 'lát'	給 <i>gei</i> 'ad'	寫 <i>zie</i> 'ír'
Cselekvés	-	+	-	+	+	+
Tranzitív	-	+	+	+	+	+
Transzpozitív	-	-	+	+	+	+
Kettős tárgyát vonzó	-	-	-	-	+	+
Mondattárgyat vonzó	-	-	+	+	-	+

Néhány további megkülönböztető jegyet állapíthatunk meg W. S-Y. WANG grammatikájából (a szabályok 6.1.-ben). Az elemzés nem kimerítő. A CS-2 szabályból a következő inherens jegyek olvashatók ki:

(1) [+ a₁] jegye van a *Vt_{quality}*, *Vt_{action}*, *Vt_{telescoping}* igéknek: *EMP* járulhat hozzájuk;

(2) [+ a₂] jegye van a *Vt_{action}*, *Vt_{telescoping}* igéknek: *AUX* járulhat hozzájuk;

(3) [+ b₁] jegye van az *ANV* és *DUPV*-nak, s innen (*DUPV*-ból) következik, hogy a *Vt_{quality}* és *Vt_{action}* igéknek is.

CS-3-ból tudni:

(4) [+ a₁] jegye van *ADJ*-nak és a *Vi_{status}*, *Vi_{action}* igéknek, tehát a (*Vi_{status}*, *Vi_{action}*) → *Vi*, illetőleg (*Vt_{action}*, *Vi_{action}*) → *V_{action}* igéknek;

(5) [+ a₂] jegye van a *Vi_{action}* igének; tehát a (*Vi_{action}*, *Vt_{action}*) → *V_{action}* igéknek;

(6) [+ a₃] jegye van a (*Vt_{quality}*, *Vt_{action}*, *Vi_{action}*) → *Vt_{quality}*, *V_{action}* igéknek: *NUM ANV* és *DUPV* járulhat hozzájuk.

(7) [- b₁] jegye van a *Vt_{classificatory}*, *Vt_{quotative}*, *Vi_{status}* igéknek és *ADJ*-nak: nem kettőzhetők.

A CS-4 és CS-5 alapján a következőket tudjuk meg a fővekekről:

(8) [+ i₁] jegye van a *NOUN_{human}* főnévnek és a *PRONOUN*-nak: 們 *men* többesszám-affixum járulhat hozzájuk;

(9) [+ i₂] jegye van a *NOUN_{human}* és *NAME* főveveknek, s a *PRO-NOUN*-nak: közvetlen tárgyként szerepelhetnek;

(10) [- j] jegye van a *PRONOUN*-nak: nem állhat előtte *DET*;

(11) a *BA* jelölt a *TRAN* és *BEI*-vel szemben: *Vt_{perceptual}* esetén nem alkalmazható *BA*-transzformáció;

(12) a *zhe* (着) jelölt a *-le* (了) és *guo* (過)-val szemben: *Vt_{d-o}* után nem állhat *zhe*;

(13) [+k] jegye van az *ASP* és *DUPV*-nak; valószínűleg maga *ASP* a [+k], akkor pedig *DUPV*-on keresztül [+k] jegyű a $V_{t_{quality}}$ és V_{action} is.³²

6.3. A korai generatív grammatikák szerint (ide tartozik Wangé is) a lexikai szófaj — akárcsak a grammatikai — univerzális: a preterminális láncok szimbólumai egyben a lexikai átíró szabályok baloldali szimbólumai. Eszerint a grammatikai és lexikai szófaj egybeesik, ha gyakran nem is mint szófaj, hanem mint hagyományos alkategóriák.

Éppen mert sok rendkívül alsó szintű alkategória szükséges a helyes mondatok generálásához, a szótárban az eredeti megoldás igen nagyfokú redundanciához vezetett volna: az azonos (alakú) szavak számos alkategóriához tartozhatnak (és általában tartoznak is) minden nyelvben, azaz az azonos (alakú) szavak sokszor lennének kénytelenek előfordulni a fenti modell szerint. Így tehát a generatív grammatika alapelve sérelmet, ugyanúgy ahogyan egy másik alaptétele is: számot adni a beszélő/hallgató nyelvi intuícójáról (nyelvtudásáról). A nyelvi intuíció szerint ugyanis ezek a különféle alkategóriákhoz tartozó azonos alakú szavak nemcsak alakilag, de *valójában* is összetartoznak.

A fenti alapelvek megsértését elkerülendő jött létre a szótárnak egy másik, értékesebb változata: bármely szótári tétel több szektorból áll, az egyik a szintaktikai információkat tárolja, ahol az információk szintaktikai jegyek formájában vannak megadva. A szófaj szempontjából ez azt jelenti, hogy vannak nyelvek, ahol a szavak nagy része vagy egésze esetében ki kell jelölni az olyan szintaktikai tulajdonságokat, mint „igei”, „főnévi” stb. (például a magyarban, németben stb.), s vannak olyan nyelvek, ahol ez redundáns, nem disztinktív kijelölés lenne, tehát elhagyandó (ez érvényes például a kínai, vietnami stb. szavak nagy többségére, elvileg az összes telt szóra). Ez azt jelenti más megfogalmazásban, hogy a lexikai szófaj nem univerzális.

7. A generatív grammatika tehát saját alapelvei szerint rákényszerült, hogy megkülönböztessen grammatikai és lexikai szófajt (s egyúttal a szófajnak nem-kitüntetett státusát is hangsúlyozza — kategóriák, jegyek, természetes osztályok nem-kitüntetett részhalmaza). A többi nyelvten, mint láttuk a dolgozatban, nem szükségszerűen jutott el ehhez a belátáshoz. Másfelől viszont, minthogy más nyelvten is eljuthattak ilyen megoldáshoz explicite, s még gyakrabban implicite, ez külső bizonyítékot is szolgáltat ahhoz, hogy a generatív grammatika legalább néhány ponton — álláspontja a szófajkérdésben és következményei — adekvát grammatika.

MÁRTONFI FERENC

³² Ha *ASP* szerepel a fenti igékben (az összes igében?), magyarázható, hogy morfológiai *ASP* nélkül is miért szerepelhet akár egyetlen igemorféma is verbum finitumként. Így a fakultatívitás problémája is érthetővé válik: arról van szó, hogy ha akarom, jelölöm az aspektust, ha nem akarom, akkor nem. Valójában azonban mindig szerepel aspektus, legfeljebb a morfológiai jelölése fakultatív — és ez egészen mást jelent.

Irodalom

- ARENDDT, C. (1891), *Handbuch der nordchinesischen Umgangssprache mit Einschluss der Anfangsgründe des neuchinesischen officiellen und Briefstils, I. Allgemeine Einleitung in das chinesische Sprachstudium*, Stuttgart und Berlin.
- Быстров, И. С. (1961), К вопросу о классификации частей речи во вьетнамском языке; Слова со смешанными признаками имени и предикатива: М. Н. Боголюбов, С. Е. Яхонтов (ред.), *Языки народов востока*, Ученые записки ЛГУ, № 305, Серия востоковедческих наук, выпуск 12, стр. 3—14.
- CHOU, FA-KAO (1964), *Word Classes in Classical Chinese*: H. G. LUNT (ed.), *Proceedings of the Ninth International Congress of Linguists*, The Hague; 594—598.
- CHAO, YUEN REN (1968), *A Grammar of Spoken Chinese*, Berkeley and Los Angeles.
- DOBSON, W. A. C. H. (1959), *Late Archaic Chinese*, Toronto.
- (1962), *Early Archaic Chinese*, Toronto.
- (1966), *Classes de mots ou classes distributionnelles en chinois archaïque: Mélanges de sinologie offerts à Monsieur Paul Demiéville*, Paris; 27—33.
- Драгунов, А. А. (1941) *Грамматическая система современного китайского разговорного языка*, Ленинград.
- (1952), *Исследования по грамматике современного китайского языка*, Москва.
- (1959), *Untersuchungen zur Grammatik der modernen chinesischen Sprache*, Berlin. (DRAGUNOV 1952 német fordítása, a példák kínai írásjelekkel.)
- и Е. Н. Драгунова (1937), Части речи в китайском языке: *Советское языкознание* 3, 117—128.
- GABELENTZ, G. v. d. (1881), *Chinesische Grammatik mit Ausschluss des niederen Stiles und der heutigen Umgangssprache*, Leipzig.
- (1884), Zur grammatischen Beurteilung des Chinesischen: *Internationale Zeitschrift für Allgemeine Sprachwissenschaft* I, 272—280.
- (1887), Zur chinesischen Sprache und zur allgemeinen Grammatik: *Internationale Zeitschrift für Allgemeine Sprachwissenschaft* III, 93—109.
- Горгониев, Ю. А. (1963), Проблема частей речи в кхмерском языке: Г. П. Сердюченко (ред.), *Языки Китая и Юго-восточной Азии*, Москва, стр. 136—150.
- HASHIMOTO, A. Y. (1964), Resultative Verbs and Other Problems: *Project on Linguistic Analysis Ohio* 8, 36—94.
- ХОЛОДОВИЧ, А. А. (1960): Опыт теории подклассов: *Вопросы Языкознания* 1960, №1.
- KALOUSKOVÁ, J. (1957), Des catégories de mots dans la langue chinoise: *Archiv Orientální* 25, 287—294.
- KARLGRÉN, B. (1920), Le proto-chinois, langue flexionnelle: *Journal Asiatique* 15, 203—232.
- (1923), *Sound and Symbol in Chinese*, Oxford.
- (1949), *The Chinese Language, An Essay on its Nature and History*, New York.
- (1951), Excursions in Chinese Grammar: *Bulletin of the Museum of Far Eastern Antiquities* 23, 107—133.
- (1961), The Parts of Speech and the Chinese Language: *Language and Society*, Essays Presented to A. M. JENSEN, Copenhagen.
- MÁRTONFI F. (1971), A kínai szófaj kérdésehez (A szófaj mint különös): *Magyar Filozófiai Szemle* 15/1—2, 242—257.
- MASPERO, H. (1930), Préfixes et derivation en chinois archaïque: *Mémoires de la Société de Linguistique de Paris* 23, 313—327.
- (1934), La langue chinoise: *Conférence de l'Institut de Linguistique de l'Université de Paris*, Année 1933, Paris; 33—70.
- MULLIE, J. (1932), *The Structural Principles of the Chinese Language*, Peking.
- Ошанин, И. М. (1959), *Китайско—русский словарь*,³ Москва.
- Плам, Ю. Я. (1963), К вопросу о характере грамматических категорий в изолирующих языках (на материале тайского языка): Г. П. Сердюченко (ред.), *Спорные вопросы грамматики китайского языка*, Москва, стр. 103—108.
- RATCHNEVSKY, P. (1959), Vorwort: DRAGUNOV 1959.
- (1960), *Beiträge zum Problem des Wortes im Chinesischen*, Berlin.
- Солнцев, В. М. (1953), *Проблемы корня и слова в современном китайском языке*, канд. дисс., Москва.
- (1963), О «нулевой» и «абсолютной» форме в китайском языке: Г. П. Сердюченко (ред.), *Спорные вопросы грамматики китайского языка*, Москва, стр. 96—103.

- Солнцева, Н. В. (1963), Теория факультативности и проблемы немаркированной формы глагола: Г. П. Сердюченко (ред.), *Спорные вопросы грамматики китайского языка*, Москва, стр. 86—96.
- WANG, W. S.-Y. (1964), Some Syntactic Rules in Mandarin: H. G. LUNT (ed.), *Proceedings of the Ninth International Congress of Linguistics*, The Hague; 191—202.
- WANG, W. S.-Y. and A. LYOVIN (1970), CLIBOC: *Chinese Linguistics Bibliography on Computer*, Cambridge.

Has the Chinese Language Parts of Speech?

The author of the present paper tries to show, to analyze and to summarize the discussion of nearly 150 years on whether the Chinese has parts of speech. The most typical opinions are gathered from outstanding and representative scholars of Chinese linguistics like G. V. D. GABELENTZ, H. MASPERO, B. KARLGRÉN, A. A. DRAGUNOV, W. A. C. H. DOBSON and YUEN REN CHAO. It is not the scholars, however, but the opinions and the Chinese linguistic material itself, that the stress is laid on. The main conclusion drawn on the basis of the analysis of (1) Chinese language and (2) its different interpretations is that two different notions, covered by the label 'parts of speech', should be distinguished: (1) parts of speech in a grammatical (syntactic, morphological and perhaps phonological) sense and (2) parts of speech in a lexical sense; the former being universal and the latter being characteristic for but a group of human languages. If so, the Chinese has parts of speech only in the former sense. Another conclusion of this paper is that parts of speech are not distinguished and central categories to the extent that one could think of when reading the hundreds of papers and books dealing with this problem. Parts of speech constitute a non-distinguished subset of the set consisting of themselves and of both larger and smaller categories as well. These conclusions can be admitted, though not necessarily as the history of the discussion shows it, in terms of a traditional or structuralist linguistic approach. Generative grammar seems to be, however, the single theory up till now, which is able to prove it necessarily, in a more strict and exact sense, in a deductive way. In a generative grammar parts of speech can be regarded as (1) categories or (2) syntactic features and/or natural classes of syntactic features.

FERENC MÁRTONFI

